

JOHANNES PERSSON

Om komplexa egenskaper

Ibland talar vi om en egenskap som om den bestod av andra egenskaper. Vi kan påstå att vishet inte bara är intelligens utan konjunktionen av intelligens och ödmjukhet. Ibland säger vi att disjunktionen av flera egenskaper själv bildar en egenskap. Man kan höra filosofer tala om en färg som gult som om den vore disjunktionen av alla gula nyanser. Man kan förstås skilja mellan hur vi ibland talar om världen och hur vi antar att den är beskaffad. Att prata som om komplexa egenskaper existerar är kanske harmlöst, men då vårt språk påverkar våra uppfattningar finns det ändå anledning att se närmare på komplexa egenskaper ur ett metafysiskt perspektiv: Vilka anledningar finns det egentligen att tro att världen innehåller komplexa egenskaper? Finns det några skäl att tro motsatsen? Den här artikeln tar kortfattat upp tre argument för komplexa egenskaper (i avsikt att visa deras svagheter), och ett motargument, Ramsey-argumentet, som visar på ett allvarligt problem med dem. Slutsatsen är negativ. Vi måste akta oss för att i tid och otid tala om komplexa egenskaper, för sådana egenskaper finns antagligen inte.

1. Argumenten för

1.1 Emergenta egenskaper. Varje gång jag tänker på komplexa egenskaper framträder en bild av Frankenstein i full färd med att försöka väcka liv i sitt monster. Bilden är kraftfull och detaljrik och borde därför garantera att idén inte är motsägelsefull. Men trots att Mary Shelleys berättelse ger upphov till livliga intryck är den inte lämpad att visa på möjligheten av komplexa egenskaper. Det är inte heller någon annan, mer vetenskaplig, beskrivning av livets uppkomst. Man måste skilja mellan en egenskaps kausala bakgrund och det som bygger upp eller konstituerar den. Inte ens min mor eller far är delar av

mig, inte heller de av deras egenskaper som ligger bakom vissa av mina. Det är antagligen möjligt att nya egenskaper, precis som nya individer, kan uppstå ur kombinationer av tidigare egenskaper och tidigare individer, men detta betyder inte att de nya egenskaperna därför skulle bestå av de gamla. Även om emergenta egenskaper finns, betyder det inte att vi också bör acceptera komplexa egenskaper.

1.2 Världens enorma komplexitet. En annan anledning som lockar många att acceptera komplexa egenskaper är observationen att vi ofta förenklar den verklighet vi möter. Skelettet består av ben, benen av celler, cellerna av molekyler, molekylerna av atomer, atomerna av elektroner, positroner och neutroner, vidare analys har vetenskapen än så länge inte konfirmerat. I *My philosophical development* (s 164–165) fastslår Russell att var och en av dessa nivåer kan behandlas som om dess entiteter vore enkla och ostrukturerade; men han säger också att ur ett kunskapsteoretiskt såväl som logiskt perspektiv tycks det möjligt att varje entitet kan delas upp ytterligare, på en nivå med ännu högre upplösning.

Russells övertygelse kan inte användas som ett argument för att vi ska acceptera komplexa egenskaper. Det skulle helt enkelt förutsätta vad som ska bevisas. Kanske kan vi använda den bakomliggande intuitionen, att världen är mer komplex än vår uppfattning om den? Problemet är att det inte fordras komplexa egenskaper för att uppnå komplexitet. Det räcker att antalet egenskaper i världen är större än antalet egenskaper vi erkänner. Till och med antagandet, att vi efter noggranna vetenskapliga undersökningar kan sönderdela alla egenskaper som vi tidigare namngett, kräver som mest att antalet egenskaper är oändligt. Vi behöver inte, som till exempel Armstrong gör i *Universals* (vol 2, s 32), både säga att det finns oändligt många egenskaper och att dessa i sin tur ingår som konstituenten i nya, komplexa, egenskaper. För antalet uppdelningars skull räcker det med den första delen. Vad gäller deras inbördes struktur behöver den som motsätter sig komplexa egenskaper för den skull inte invända mot komplexa sanningar eller ens komplexa fakta. Vad argumentet skulle visa var att P_x och Q_x måste ha strukturen $(P\text{-}och\text{-}Q)_x$, men det följer inte. För oss skulle samma upplevda komplexitet förklaras av en mängd olika sorters metafysisk komplexitet, och observationen av den mänskliga oförmågan att omedelbart och i detalj kartlägga en enormt rik och varierad värld utgör därför inget starkt skäl att anta just komplexa egenskaper.

1.3 Orsaksargumentet. Armstrong ger oss också ett tredje skäl till varför komplexa egenskaper finns. Han tar sin utgångspunkt i egenskapers varierande kausala kraft:

[A]ntag att *a*, förutom att ha egenskapen *P*, också har *Q*. *Q* kan förväntas tillföra *a* ytterligare kausal kraft. Det är också värt att notera, som *L Chipman* visat mig, att det som *Q* tillför inte enbart behöver vara det som *Q själv* tillför. Den konjunktiva egenskapen kan medföra mer eller mindre kausal kraft än summan av *P* och *Q*:s krafter tagna för sig. (Armstrong: *Universals*, vol 2, s 35, *min övers*)

Ur det tveklöst kausala påståendet ”Jag har ont i huvudet därför att jag arbetat ett par timmar vid datorn” följer till exempel inte att påståendet ”Jag har ont i huvudet därför att jag arbetat ett par timmar vid datorn och tagit ett par huvudvärkstabletter” skulle ha varit sant ifall jag bara kommit ihåg att ta tablettorna i morse (Persson 1997, s 28). Men lika klart som detta är, lika tydligt tycks det mig att vi därigenom inte visat att den komplexa egenskapen (ha-arbetat-några-timmar-vid-datorn-och-ha-tagit-några-huvudvärkstabletter) existerar sida vid sida med de två egenskaper som, tagna tillsammans, skulle ha bildat den. Påståenden av formen ”... därför att *Px* och *Qx*” följer normalt inte ur påståenden av formen ”... därför att *Px*” och ”... därför att *Qx*”, men detta har inte med komplexa egenskaper att göra utan hänger ihop med att deras sanning beror på en mängd andra saker än på bara orsaken och effekten (se till exempel Mellor 1995).

Men är inte Armstrongs poäng, som *Ingvar Johansson* sagt mig, att vissa resultat bara kan förstås som *resultanttendensen* av två samverkande eller motverkande krafter? Antag att jag en kväll vill gå på bio men också på teater och att jag därför blir sittande hemma hela kvällen. Är inte hemmasittandet denna kväll en komplex egenskap hos mig? Jag tror inte det. Hemmasittandet har en komplex *förklaring* – enligt berättelsen är det resultatet av två mekanismer som tar ut varandra – men lika lite som med de emergenta egenskaperna nyss visar detta att själva hemmasittandet är komplext.

2. Minimikrav för att få kallas en konjunktiv egenskap

De skäl att acceptera komplexa egenskaper som presenterats i det föregående avsnittet utgör inga goda skäl. För att på ett kraftfullt sätt

kunna argumentera mot dem måste vi också hitta någon konsekvens som helst varje, men åtminstone någon, anhängare av komplexa egenskaper accepterar, och som vi sedan kan visa är problematisk. Det är detta problem som resten av uppsatsen behandlar. För åskådlighetens skull ska jag huvudsakligen begränsa mig till att diskutera en sorts komplexa egenskaper, de konjunktiva. Här är två förslag på vad en anhängare av dem kan förväntas acceptera:

- 1 Konjunktionen av två egenskaper är i sin tur en egenskap: Är Sokrates vis och sund är han också vis-och-sund.
- 2 Det omvända: Är Sokrates vis-och-sund är han också vis och sund.

Båda konsekvenserna är rimliga. Men det är inte säkert att en anhängare av konjunktiva egenskaper accepterar 1. Han kan till exempel motsätta sig vissa kombinationer av egenskaper. Säg till exempel att Sokrates är vis och att Platon är humoristisk, men att inga objekt har båda dessa egenskaper samtidigt – skulle vi då behöva acceptera egenskapen vis-och-humoristisk? Nej. Teorin är förenlig med olika regler för bildandet av komplexa egenskaper. Observera dock att till exempel Armstrong (1978, vol 2, s 30) accepterar en princip som ligger nära formuleringen i 1.

Däremot verkar den andra konsekvensen vara oundviklig. Sokrates är vis-och-sund, alltså är Sokrates vis och Sokrates är sund. Konjunkterna i en konjunktiv egenskap är själva egenskaper. Ifall man förnekar denna konsekvens är det svårt att försvara att man har med en konjunktiv egenskap att göra; det enda konjunktiva i sammanhanget skulle vara *predikatet* "vis-och-sund", inte egenskapen. Även om man har en predikat-nominalistisk inställning till egenskaper, och menar att det enda det innebär för ett objekt att ha en egenskap är att ingå i det motsvarande predikatets denotation, hjälper det inte. Om man förnekar att det objekt som har egenskapen vis-och-sund har egenskapen vis och egenskapen sund, tvingas predikat-nominalisten att förneka att predikatet "vis-och-sund" är komplext. 2 är alltså en oundviklig konsekvens av att det finns konjunktiva egenskaper.

3. Argumentet mot: Några rader ur Ramseys "Universals"
Mer skulle behöva sägas för att ge en substantiell förståelse av konjunktiva och andra komplexa egenskaper. Men jag ska i stället ge ett argument mot komplexa egenskaper, som såvitt jag kan se inte förut-

sätter mer än vad vi redan kommit fram till i 2. Jag tänker på ett av Frank Ramseys smått berömda argument:

Låt oss börja med en sådan proposition som 'Antingen är Sokrates vis eller också är Platon dum'. Vi kommer sannolikt att vara överens om att begreppen subjekt och predikat inte går att applicera på den; de två delarna 'Sokrates är vis' och 'Platon är dum' kan kanske förstås på detta vis, men helheten 'Antingen är Sokrates vis eller också är Platon dum' är en annan sorts proposition och inte en med ett subjekt och ett predikat. Men mot detta kan någon invända: I en sådan proposition kan vi ta vilken term vi vill, t ex Sokrates, som subjekt. Predikatet kommer då att bli 'vara vis om inte Platon är dum' eller den propositionella funktionen 'x är vis eller Platon är dum'. Uttrycket 'vara vis om inte Platon är dum' kommer då att stå för en komplex egenskap, som tillskrivs Sokrates. Trots att en sådan syn är vanlig tycks den mig klart felaktig. Låt oss för tydlighetens skull ta ett enklare exempel, en proposition av formen ' aRb ': Nu kommer denna teori att påstå att det finns tre nära relaterade propositioner; den första påstår att relationen R råder mellan a och b , den andra att a har den komplexa egenskapen 'ha R till b ', medan den tredje påstår att b har den komplexa egenskapen att a har relationen R till den. Följaktligen är teorin om komplexa egenskaper skyldig till en ogripbar treenighet, lika absurd som teologins. (Ramsey 1925, s 61, *min övers*)

Argumentet finns i flera versioner. Hugh Mellor aktualiserade och formulerade delvis om det i Mellor (1991). Nils-Eric Sahlin har också tolkat argumentet i *A companion to metaphysics*. Versionerna är olika, både sinsemellan och jämfört med originalet. En tydlig skillnad är att Ramseys tal om propositioner i båda fallen ersatts – med tal om fakta hos Sahlin och om *states of affairs* hos Mellor. En annan skillnad är att Ramsey inleder sitt resonemang med att vi har en proposition (eller att ett *state of affairs* eller ett faktum föreligger). Men medan samma antagande återfinns hos Sahlin, görs det inte explicit i Mellors version.

Den senare skillnaden kan vara viktig därför att den kritik som på senare tid riktats mot argumentet har utgått från Mellors version. Dessutom har kritikerna formaliserat argumentet så att den outtalade premissen helt försvunnit. Här är ett exempel hämtat från en artikel av Alex Oliver (1992, s 89–90):

- 1 Antag att det finns en egenskap W sådan att $W=P\&Q$
- 2 Då är det faktum att Wa identiskt med det faktum att $Pa\&Qa$
- 3 Wa och $Pa\&Qa$ har olika konstituenten: Wa innehåller W men varken P eller Q , och $Pa\&Qa$ innehåller både P och Q men inte W
- 4 Fakta med olika konstituenten är distinkta
- 5 Då är det faktum att Wa och det faktum att $Pa\&Qa$ distinkta (3 och 4)
- 6 Så Wa och $Pa\&Qa$ är identiska och distinkta (2 och 5)
- 7 Alltså finns det ingen sådan egenskap som W (reductio ad absurdum av 1 baserat på 2, 3 och 4)

4. Kontra-argumenten

Den som undersöker Olivers presentation av Ramseys argument ser att flera av stegen i argumentet kan ifrågasättas. Oliver skjuter främst in sig på rad 2. Botterell (1998), som utgår från en liknande formalisering, koncentrerar sig på rad 3. Vad båda är kritiska till är att man utan motsägelse kan anta både 2 och 3. Oliver menar att det åtminstone är nödvändigt att undersöka vad som avgör om två fakta är identiska för att vi överhuvudtaget ska kunna värdera argumentet (s 91). Botterell å sin sida menar att argumentet pendlar mellan två olika betydelser hos frasen "det faktum att ...". "Det faktum att ..." kan enligt honom förstås som skapande antingen en extensionell eller en intensionell kontext. Om det skapar en extensionell kontext kan premissen på rad 2 mycket väl vara riktig, men då är premissen på rad 3 felaktig. Om det å andra sidan skapar en intensionell kontext kan premissen på rad 3 vara riktig, men inte den på rad 2 (Botterell 1998, s 524). I båda fallen är argumentet ogiltigt.

Både Oliver och Botterell har rimliga invändningar mot det argument de valt att granska. Innebär det att Ramseys angrepp mot de komplexa egenskaperna mist sin udd? Inte alls. Argumentet mot komplexa egenskaper innehåller två dolda förutsättningar som kritiken inte tar hänsyn till och som därför behöver lyftas fram. För att klart se vilka förutsättningarna är hjälper det att presentera Ramseys argument med utgångspunkt i ett konkret semesterminne.

5. Ett fallstudium och två dolda förutsättningar

Sommarens fisketur innebar ett lite irriterande faktum. Vi kan tänka på det som en relation mellan två objekt: Din abborre väger mer än min

gädda. Det finns alternativa sätt att kommunicera denna information. Vi kan i stället tala om gäddan som om den har egenskapen att väga mindre än abborren, eller om abborren som om den har egenskapen att väga mer än gäddan. När vi framställer ett faktum kan vi vanligtvis använda oss av flera olika predikat. Vad Ramsey gör är att ge oss ett skäl till varför vi nog måste akta oss för att dra slutsatsen att denna variationsrikedom i språket speglar världen.

Vi börjar med ett faktum. Vi inser att detta rent språkligt kan presenteras på olika sätt. Vi tänker oss sedan att, precis som en språklig sats har en subjekts- och en predikatsdel, har ett faktum en objekts- och en egenskapskonstituent. Därefter föreslår vi att de olika predikaten svarar mot olika egenskaper. Det är här som Ramsey visar att problem uppstår. De olika predikaten svarar mot *olika* uppdelningar av ett faktum. Och om vi försöker att sätta ihop ett på olika sätt delat faktum igen, får vi flera olika fakta. Men vi kan inte acceptera en teori som från en utgångspunkt där vi har ett faktum resulterar i en situation där vi har flera olika. Alltså måste vi hävda att dessa nya fakta ändå är identiska. Vi får in en treenighets-problematik i metafysiken, som är oacceptabel. Därför ska vi ge upp det antagande som ger upphov till problemen, nämligen tanken att i likhet med att flera predikat kan användas för att kommunicera samma information, flera egenskaper kan konstituera samma faktum.

5.1 Det första antagandet: det finns bara ett faktum. Botterells extensionella tolkning innebär att logiskt ekvivalenta satser (som ”Din abborre väger mer än min gädda” och ”Min gädda väger mindre än din abborre”) svarar mot samma proposition eller faktum. Med en mer intensionell tolkning, däremot, skulle vi kunna hävda att de svarar mot distinkta propositioner eller fakta. Om vi nu är intensionalister, kan vi fråga oss varför vi måste acceptera att det bara finns ett faktum och inte flera. Ramsey säger i inledningen att det bara finns ett faktum och förnekar alltså Botterells uppdelning. Detta är Ramseys första dolda antagande.

Det är inte något grundlöst antagande. Jag tror att Ramsey tänker så här: Fakta är den fundamentala ontologiska kategorin. Fakta är inte sammansatta av objekt, egenskaper och något lämpligt metafysiskt superlim. Därför finns det inte någon anledning att anta ett överskott av fakta, lämpat att svara mot varje möjlig uppdelning i objekt och egenskaper.

Den andra viktiga förutsättningen visar sig vid den fortsatta läsningen. Ramseys argument bygger ju på tanken att accepterandet av komplexa egenskaper leder till att man delar upp ett faktum på flera olika sätt, och att han har rätt i det visar sig i konkreta situationer, som vid fisketuren: I det ena fallet är konstituenterna två objekt (gäddan och abborren) och en två-ställig relation (... väger mer än ...); i ett annat har vi bara ett objekt (gäddan) och en en-ställig relation (... väger mindre än abborren); i ett tredje har vi ett annat objekt (abborren) och en annan en-ställig relation (... väger mer än gäddan). De konstituenterna som uppdelningarna motsvarar är alltför olika för att kunna identifieras med varandra. På liknande sätt tycks det fungera i andra fall. Om vi med Ramsey låter ett godtyckligt faktum ha formen aRb , kommer den två-ställiga relationen (R) att skilja sig från de en-ställiga och komplexa relationerna (aR) och (Rb).

5.2 Det andra antagandet: ett faktum har inte flera uppsättningar konstituenterna. Det är i nästa steg som Ramseys inte lika självklara andra förutsättning dyker upp. Han påstår nu att de olika konstituenterna inte kan tillhöra samma faktum. (R) tillhör aRb , men det gör varken (aR) eller (Rb). De måste i stället vara konstituenterna i $(aR)b$ respektive $a(Rb)$. Varför? Som Wlodek Rabinowicz gjorde mig uppmärksam på tycks det finnas utrymme för en teori som säger att komplexa egenskaper, som (aR) och (Rb) finns, men som ändå inte går med på att $(aR)b$ och $a(Rb)$ existerar sida vid sida med vårt ursprungliga faktum aRb . En anhängare av en sådan teori skulle hävda att (R), (aR) och (Rb) alla kan vara konstituenterna i ett och samma faktum aRb .

Inte heller denna Ramseys andra dolda förutsättning, att ett faktum inte konstitueras på flera olika sätt, är omotiverad. Tvärtom finns det goda skäl varför också detta antagande är riktigt. Den överlappning som de olika komplexa egenskaperna annars ger upphov till är problematisk. Enkelhets- och ekonomiöverväganden ligger ofta till grund för valet mellan olika alternativ, både i filosofi och i annan vetenskap. Det är klart att sådana tankar stödjer Ramseys antagande. Dessutom hänvisar metafysiker ofta till betydelsen av skillnader i kausal kraft. Vi såg tidigare hur Armstrong använde detta argument för att motivera komplexa egenskaper. Här kan man i stället använda det mot antagandet av dem. Vi har ju redan faktumet. Om det ingår i orsakssambandet tycks det oväsentligt huruvida det har en större eller mindre mängd överlappande konstituenterna. Hur många överlappande uppsättningar

konstituenten vi än antar att ett faktum har, kommer ju dess kausala kraft att vara densamma.

Jag anser att Ramseys båda förutsättningar är riktiga, och att hans argument mot komplexa egenskaper visar på något mycket problematiskt med dem. Samtidigt visar förekomsten av de dolda förutsättningarna att argumentet antagligen inte bör presenteras i form av ett *Reductio ad absurdum*-argument, åtminstone inte om man samtidigt underlåter att tydligt formulera dessa förutsättningar. Givet frånvaron av goda argument för komplexa egenskaper räcker det som jag ser det att ge argumentet en svagare form. Det viktigaste är att argumentera för att accepterandet av komplexa egenskaper leder till att man delar upp ett faktum på flera sätt. Det andra steget består i att visa hur problematisk den uppkomna situationen är. Det tredje steget består i att dra slutsatsen att vi inte ska acceptera komplexa egenskaper eftersom problemen uppstår med dem, men att detta naturligtvis inte betyder att de komplexa predikaten är oanvändbara. Argumentet rör de entiteter som vi antar finns i världen, inte vårt språkbruk.

6. En sista invändning

Men vänta nu! utbrister kanske någon. Har vi verkligen visat att just de komplexa egenskaperna inte existerar? Visar inte argumentet endast att man inte kan dela upp ett faktum på flera olika sätt?

Invändningen är naturlig men svag. Om man ser till de konjunktiva egenskaperna är det enda skälet till att vi anser dem vara komplexa att vi också anser dess konjunkter vara egenskaper. Med den komplexa egenskapen följer automatiskt flera olika uppdelningar. Det är en följd av konsekvens 2 som vi tidigare identifierade. Likadant med negativa och disjunktiva egenskaper. Därför är det den påstådda möjligheten av komplexa egenskaper som ger upphov till problemet, och därför är det just denna möjlighet som argumentet tillbakavisar.

Litteratur

- ARMSTRONG, D M, 1978, *Universals*, (2 volymer), Cambridge University Press, Cambridge.
- BOTTERELL, A, 1998, Mellor on negative properties, *The Philosophical Quarterly*, 48: 523–526.
- MELLOR, D H, 1991, Properties and predicates, [I] *Matters of Metaphysics*, Cambridge University Press, Cambridge: 170–182.
- MELLOR, D H, 1995, *The facts of causation*, Routledge, London.
- PERSSON, J, 1997, *Causal facts*, Thales, Stockholm.
- OLIVER, A, 1992, Could there be conjunctive universals? *Analysis*, 52: 97–103.
- RAMSEY, F P, 1925, Universals, [Omtryckt i] *Properties*, (red) Mellor & Oliver, Oxford University Press, Oxford, 1997: 57–63.
- RUSSELL, B, 1959, *My philosophical development*, George Allen & Unwin Ltd, London.
- SAHLIN, N-E, 1995, Ramsey, Frank Plumpton, [I] *A Companion to Metaphysics*, (red) Kim & Sosa, Blackwell, New York: 429–430.